

Bijlage 14 – Verklarende woordenlijst

Terminologie begraafplaatsen Stad Gent

Algemeen

Graf

Plaats voor het bijzetten van menselijke resten, grondgraf, grafkelder, columbarium, strooiveld, ... vaak ook gebruikt als overkoepelende term voor de combinatie van graf én grafteken.

Gedenkvorm

De wijze waarop het stoffelijk overschot zijn laatste rustplaats vindt

Gedenkteken

Monument, standbeeld of gedenksteen, zonder graf, ter herinnering aan iets of iemand.

Gedenksteen

Steen met gebeitelde versiering en/of tekst, aangebracht of opgericht ter gedachtenis aan een persoon of een historische gebeurtenis.

Monument

Zie gedenkteken

Kan ook wijzen op het statuut “Beschermd monument”

Beschermd monument

Item dat erkend is door de minister bevoegd voor onroerend erfgoed.

Stoffelijk overschot

Dood lichaam of asresten van een mens waarvan het overlijden is vastgesteld door de ambtenaar van de burgerlijke stand

As:

Overblijfsel van een gecremeerd stoffelijk overschot

Soorten begraafplaatsen

Begraafplaats

Stuk grond waar mensen worden begraven.

1. Deze algemene term verwijst naar elk terrein waar de stoffelijke resten van overledenen begraven worden, uitgestrooid of bijgezet.

2. Specifiek gebruikt voor dodenakkers die ontstaan zijn na 1784.

Kloosterbegraafplaats

Begraafplaats bij een klooster, behorende tot een bepaalde orde. In veel gevallen deel uitmakend van de kloostertuin, of besloten tussen de gebouwen.

Kerkhof

Terrein om of nabij een kerk gelegen waar stoffelijke resten van overledenen begraven worden. Vaak ommuurd.

Buitenstedelijke begraafplaats

Een begraafplaats buiten de stads- of dorpsgrenzen, ontstaan na 1784, vaak met een uitgesproken structurele aanleg.

Heidenen kerkhof

Begraafplaats voor 1784, bedoeld voor diegenen die door de Kerk een begrafenis in gewijde grond werd ontzegd (vb. (zelf)moordenaars, ongedoopte kinderen en niet-christenen, uitgesloten van de kerkelijke leer ...).

Kerkhofsite

Kerkhof waar geen begravingen meer gebeuren en weinig of geen graftekens bewaard bleven. De sporen van funeraire gebruiken zijn er beperkt en vooral ondergronds aanwezig.

Plaatsaanduiding op de begraafplaats**Plein of sectie**

Een afbakening van een groep graven die een afzonderlijke benaming krijgt.

Perk

Een thematische geheel van graven. Bv kinderperk. Valt niet noodzakelijk samen met de pleinindeling; kan een deel van een plein zijn of ook meerdere pleinen omvatten.

Ereperk

Perk waar overledenen begraven liggen die van bijzondere betekenis geweest zijn voor de samenleving. Vaak zijn deze perken vrij van retributie. Voorbeeld in Gent: oorlogsslachtoffers, militairen, rustplaatsen van geestelijke ordes en congregaties

Perceel

Een stuk grond waarop een graf, of groep van graven (zoals bij de kloosterordes) rusten die een administratief item vormen. (één concessie).

Plaats

Verwijst naar de locatie van een graf (toepasbaar voor alle types). Dit omvat zowel grafpercelen, als nissen in een urnenmuur

Tuin

Is een stuk grond op de begraafplaats waar de graven tussen speciaal aangelegd groen zijn ingeplant. Voorbeelden: buxustuin, vlindertuin, rozentuin

Activiteiten rond begraafplaatsen**Begraven**

Een stoffelijk overschot of een asurn begraven in volle grond, in een grafkelder of een asurn bijzetten in een columbarium of in een urnengraf of een asverstrooiing (zie verder)

Bijzetting

Een stoffelijk overschot (in lijk of asvorm) bijplaatsen in een reeds bestaand graf (grondgraf of kelder)

Cremeren

Verbranden; verassen, van een stoffelijk overschot.

Opgraven

Uit een graf halen van een stoffelijk overschot of een asurne met de bedoeling te herbegraven, in geval van een stoffelijk overschot te cremeren of in het geval van assen uit te strooien.

Ruimen

Leegmaken van een graf

Schudden

Het schudden van een graf houdt in dat de beenderen van de stoffelijke overschotten in een graf dieper in dit graf worden herbegraven. Nadat men de onderste kist heeft bovengehaald graaft men ongeveer 20 tot 40 cm dieper, afhankelijk van het volume van de botten. De botten worden samen in het graf gelegd, met tussen de 10 - 20 cm aarde toegedekt, waarboven opnieuw een kist kan worden geplaatst.

Herbegraven

Na de opgraving terug begraven (meestal op een andere plaats), bijzetten of uitstrooien op de strooiweide

Uitbreken

Wegnemen van het grafteken. Dit houdt niet automatisch in dat het graf ontruimd wordt.

Uitstrooien

Asresten van een mens uitstrooien

Onderdelen van een graf:**Grafteken**

De term 'grafteken' duidt op elke constructie uit al dan niet vergankelijke materialen die een graf aanduiden. Om elke verwarring met het monumentenstatuut te vermijden wordt de term grafmonument niet gebruikt.

Dekplaat

Plaat bovenaan de zerk. Liggende (natuur-)steen ter afdekking van een graf. De steen kan variëren in grootte en versiering. Doorgaans worden naam en geboorte- en sterfdatum vermeld. Oudere zerken bevatten meestal een grafschrift langs de rand.

Vloerplaat

Gewapende, gegoten betonplaat, dragend op de fundering, plat liggend

Grafkelder

Gewoonlijk een gemetseld ondergrondse ruimte afgedekt met een zerk. Toegankelijk via de zerk of bij grotere kelders via een trap aan de voorzijde.

Grafput

Gegraven diepte waarin de kist/urne wordt geplaatst

Stele (ook stèle en stela; meervoud: stelae of steles)

De archeologische term voor een (meestal uit één stuk steen of hout gehouwen) tablet of pilaar, met daarin een in reliëf gebeeldhouwde voorstelling en/of tekst.

Plint

Lage lijst tussen bodem en vloerplaat. Doel van de plint is de onvolmaakte aansluiting tussen vloerplaat en bodem te verbergen en de onderrand van het grafteken te beschermen tegen vocht en stoten bij onderhoud.

Toegangsplaat

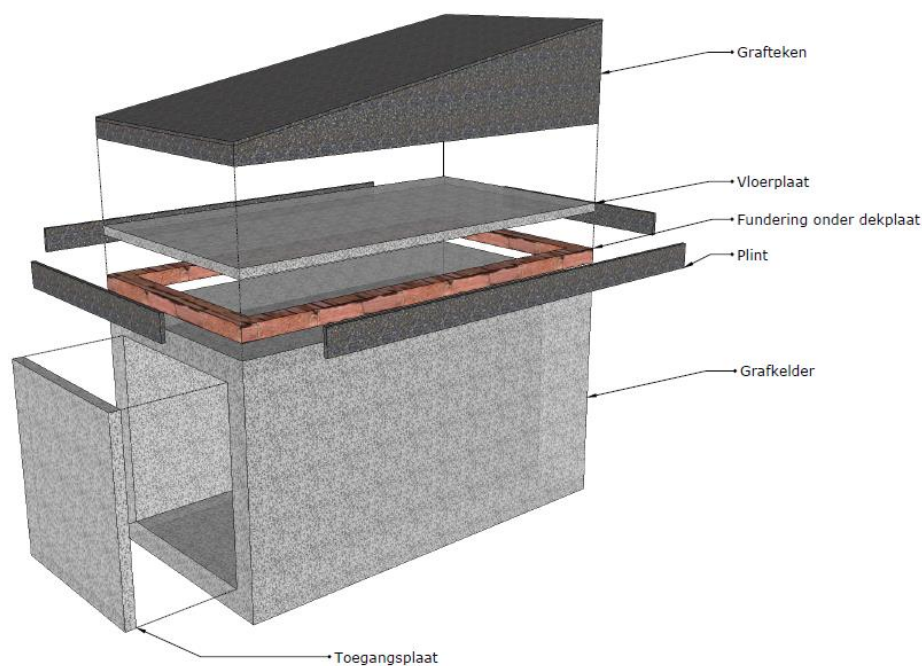
Plaat die de toegang tot de grafkelder afsluit. In Gent bevindt deze zich meestal aan de voorzijde van de kelder onder het gangpad.

Zijplaat

Zijkanten van de zerk (rug kan een stele zijn)

(Graf)zerk

Het geheel van dekplaat en zijplaten

Ornamenten

Aedicula

Wordt in de bouwkunst gebruikt om de ombouw van een nis aan te duiden. De Aedicula bestaat uit pilaren, zuilen of pilasters en een fronton en werd in Romeinse tempels gebruikt als aanbouw om een beeld in te plaatsen

Altaar:

Een altaar (van het Latijn altus = hoog) is een tafel uit hout of steen waar rituele handelingen kunnen worden verricht, zoals het brengen van offers aan geesten en goden.

Baldakijn

Overhuiving op zuilen of hangend, zoals boven een altaar, graf of troon.

Cippus

Monumentale gedenksteen in de vorm van een afgeknotte piramide

Portiek

Een portiek is een vaak ingebouwde, open ruimte, waarin zich de ingang van een gebouwtje op het graf bevindt.

Kapel

Grafkapel of grafhuis : klein toegankelijk gebouwtje bovenop een grafkelder. Het dak heeft de vorm van een driehoek.

Mausoleum

Klein gebouw , niet religieus, meestal in de vorm van een tempeltje.

Muizentand

Een muizentand is een versiering van baksteen, die kan worden toegepast bij een bakstenen gevel en andere muren.

De versiering bestaat gewoonlijk uit een rij schuin of recht aangebrachte koppen, met de kopse kant naar voren geplaatst. Aldus ontstaat een rij punten of een bloktand. Een enkele maal komen ook muizentandversieringen voor, waarbij de stenen niet schuin zijn aangebracht, zodat een rechthoekig patroon ontstaat.

Sarcofaag

Grote stenen lijkstut uit één blok steen gehouwen. Gewoonlijk rijk versierd met beeldhouwwerk en inscripties aan binnen- en buitenzijde.

Ezelsrug

Metselconstructie bovenop beëindiging van een muur of gevelvlak. Deze methode zorgt ervoor dat de muur niet inwatert. Er zijn verschillende manieren om de ezelsrug te maken, maar het meestal worden de stenen in een hoek van 45 graden geplaatst met een overstek.

Festoen

gehouden of gesneden slinger van bloemen of vruchten. Zie ook guirlande*.

Gisant

Een liggend beeld op een graftombe

Guirlande

Festoen

Grafplaat

Hangt aan de kerkmuur of de muur van de begraafplaats, in de nabijheid van een graf.

Iers kruis

Het Keltisch of Iers Kruis is een samenvoeging van het Zonnewiel; een kruis met vier gelijke armen, en het Levenswiel. Het is tevens een versmelting met het vrouwelijke (cirkel) en het mannelijke (kruis). Het symbool zou zijn oorsprong hebben in India waar het symbool staat voor seksuele

energie tussen man en vrouw. In de middeleeuwen heeft het christendom vele kruisvormen in hun symboliek geïntegreerd, en zo ook deze.

Obelisk

Siernaald op vierkante basis, naar boven toelopend, bekroond met een piramidevormige top.

Vaas

Voorwerp dat een (vloeistof) kan bevatten en aan de bovenkant open is.
(Niet te verwarren met urne)

Pinakel

Spits toelopende bekroning in de vorm van een gotisch torentje.

Praalgraf:

Groots uitgewerkt grafteken geplaatst in de kerk of op de begraafplaats.

Zuil

Ronde pijler, vrijstaand dragend bouwdeel, waarvan de doorsnede een cirkel vormt. In grafmonumenten toegepast, maar ook voorkomend als afgeknotte zuil voor de symbolische betekenis.

Glasraam

Gebrandschilderd raam

Soorten opschriften:

Verdiept opschrift

Tekst ligt dieper dan de steen waarin de tekst staat

Opgelegd opschrift

De tekst is op de steen bevestigd en ligt iets hoger

Verheven opschrift

De tekst is in reliëf ingekapt en ligt hierdoor hoger dan de steen

Ingeschilderde tekst

Verdiepte tekst werd voorzien van een kleur

Juridische begrippen

Hergebruik/Inkopen kelder

De grafkelder die voor de tweede of daaropvolgende keren opnieuw in gebruik genomen wordt.

Hergebruik waardevol funerair erfgoed

Een graf met funeraire erfgoedwaarde, maar waarvan het stoffelijk overschot niet hoeft bewaard te blijven wordt in hergebruik gegeven. De hergebruiker engageert zich tot het herstellen van het graf en krijgt hiervoor een vrijstelling van concessie voor de kelder en de bruikleen.

Bruikleen grafteken

Bij hergebruik van een grafkelder kan het bestaande grafteken ter beschikking gesteld worden van de hergebruiker, zonder hiervoor een vergoeding te vragen. De duur van de bruikleen vervalt op het einde van de concessie van de kelder waarbij het grafteken behoort. De gebruiker verbindt zich er toe het in bruikleen gegeven grafteken bij het einde van de bruikleen in dezelfde (goede) staat terug te geven. Wel worden er voorwaarden vastgelegd over de wijze waarop de naam van de nieuwe gebruiker op het grafteken kan geplaatst worden.

Belasting

Is een heffing, die eenzijdig wordt opgelegd door een gezaghoudende overheid. Deze heeft geen rechtstreeks verband met een geleverde dienst door deze overheid. Vb niet inwoners van de Stad Gent betalen naast de retributie ook een belasting om in Gent begraven te worden.

Retributie

Een opgelegde financiële vergoeding aan het stadsbestuur voor een verleende dienst, die een individueel aanwijsbaar voordeel uitmaakt, waarvan de begunstigde vrijwillig gebruik maakt en waar een billijke vergoeding tegenover staat.

Zo is er een retributie op een concessie, maar ook op een aantal taken die de stedelijke overheid opneemt bij het begraven.

Concessie

Een vergunning waarbij het stadsbestuur een plaats ter beschikking stelt om de overledene te begraven of het stoffelijk overschot te bewaren.

Erfpacht

vastgoedrecht - zakelijk recht waardoor degene die het geniet (de erfpachter) een onroerend goed, vaak een stuk grond of een akker, dat aan iemand anders toebehoort (de erfverhuurder) mag gebruiken. Gaat over op je erfgenamen.

Hier niet van toepassing?

-graftekens zijn niet zomaar toepasbaar binnen vastgoed?

-kan grafteken dat op een grondstuk staat dat slechts via persoonlijk recht geregeld is, een verbintenis geven gebaseerd op zakelijk recht?

-wel erfrecht voor grafteken, niet voor concessie?

Grafvormen

Urn(e) is een pot waarin de overblijvende as van een crematie in wordt bewaard. Een urn kan thuis worden bewaard, maar ook worden bijgezet in een urnentuin, urnengraf of urnenmuur van een begraafplaats. Dit wordt wel een columbarium genoemd.

(Dus beter niet gebruiken voor aarden vaas op grafsteen)

(Lijk)kist (ook grafkist, doodskist of uitvaartkist genaamd)

Een doodskist is een omhulsel van hard materiaal waarin een overledene wordt begraven of gecremeerd.

Lijkzak

Een lijkzak is een zak bestemd voor transport en opslag van lijken. De zak is gemaakt van een niet-poreus materiaal dat bestand is tegen verschillende chemische stoffen die vrijkomen bij de ontbinding van een menselijk lichaam.

Lijkwade

Lijkwaden zijn doeken of een omhulsel waarin een overledene wordt gewikkeld. Je hebt ze in verschillende vormen en bestaan uit verschillende materialen. De lijkwade moet aan strenge Vlaamse milieunormen voldoen om gebruikt te mogen worden.

Grondgraf

Een uitgraving in de grond die wordt gebruikt voor begraving van een lichaam, of de urne na een crematie.

Grafkelder

Gewoonlijk een gemetseld ondergrondse ruimte afgedekt met een zerk. Toegankelijk via de zerk of bij grotere kelders via een trap aan de voorzijde.

Strooiweide

Weide op een begraafplaats waarop de asresten worden uitgestrooid.

Urnenmuur /Columbarium

Funeraire constructie bestaande uit een aantal rijen van nissen boven elkaar om er urnen met crematie-as in te plaatsen.

Voorbeelden hiervan zijn honingraatcolumbarium, columbarium op sokkel, columbarium in een muur

Urnenveld

Terrein op de begraafplaats waar urnen in de grond worden begraven. Deze urnen kunnen in volle grond geplaatst worden of in een recipiënt.

Urnentuin

Tuin op de begraafplaats waar urnen geplaatst worden in of onder een keramische sierurne.

Ossuarium / knekelhuis

De term is afgeleid van het Latijnse 'os'. Ook knekelhuis, bovengrondse bergplaats of crypte gebruikt voor geruimde beenderen op kerkhoven.

Speciale graven/herdenking**Epitaaf**

In oorsprong het grafschrift op de grafsteen of -plaat. Het evolueert tegen de 15de eeuw naar een wanddecoratie (wandepitaaf) los van het graf, dienstig als herinnering aan de overledene. Vanaf de 18de eeuw wordt het een schilderij, opgehangen in de kerk of grafkapel, voorstellende het wapenschild met geboorte- en sterfdatum van de overledene die op de begraafplaats werd begraven (= obiit).

Cenotaaf

monument ter nagedachtenis aan een overledene die elders begraven is; denkbeeldig graf.

Oud-strijdersgraf

Graf waar een oud-strijder begraven ligt. België kent oud-strijders en gelijkgestelde uit de beide wereldoorlogen en de oorlog met Korea.

Oorlogsgraven

Graf van een persoon die gesneuveld of gefusilleerd is tijdens een van beide wereldoorlogen. Onder deze term vallen zowel de gesneuvelde krijgers als gesneuvelde burgers. Deze graven zijn vrij van concessie.

Eregraven

Graven van overledenen die vanwege hun status samengebracht worden op één plein. Hierdoor krijgen deze graven uitstraling, enerzijds door de vormgeving van het perk, anderzijds door wie er begraven ligt, waardoor toekenning om deel uit te maken van dit plein als een blijk van waardering kan worden opgevat.

Voorbeelden in Gent:

Rustplaatsen van oorlogsslachtoffers, militairen, rustplaatsen van geestelijke ordes en congregaties.

Herdenkingsboom voor sterrenkindjes

Boom waaraan een lintje kan worden aangebracht ter herdenking van een kindje dat niet levensvatbaar geboren werd.

Herdenkingsboom

Boom waarin boodschappen voor overledenen kunnen worden aangebracht. Vorm is niet bepaald. Vaak gebruikt voor overledenen die niet (meer) in de nabije omgeving begraven zijn.

Materialen

Smeedijzer

een betrekkelijk zuivere vorm van ijzer dat gemakkelijk gesmeed kan worden en niet snel hard wordt, zodat het met de hand gevormd of gehamerd kan worden, dit in tegenstelling tot gietijzer*. Veel toegepast voor hekwerken op graven, ook wel in combinatie met gietijzer.

Gietijzer

een hard, bros ijzer, geproduceerd in hoogovens door het in vormen te gieten waarin het afkoelt en verhardt. Werd in het begin van de 19de eeuw veelvuldig toegepast in grafmonumenten, hek- en bouwwerken.

Blauwsteen

blauwe hardsteen, hardsteen, blauwsteen, blauwe arduin, kolenkalksteen of petit granit is een kalksteen met een meer of minder uitgesproken blauwgrijze kleur. De steensoort wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van zeer veel resten van crinoïden, diertjes met een kalkskelet, die veelal op de zeebodem leven. Bij het afsterven bleef hun kalkskelet op de bodem achter en samen met de calcietafzetting die het geheel aan elkaar smeedde, vormde zich in de loop van miljoenen jaren de blauwe hardsteenlaag. De steen is dus een aaneenkitting van crinoïden in een cement van microkristallijn calciet. De kleur wordt bepaald door de hoeveelheid zeer fijn verspreide plantaardige resten (koolstof).

Marmer:

is gemetamorfoseerd kalksteen, bestaande uit zeer puur calciumcarbonaat. De verschillende marmersoorten hebben dichtheden die tussen de 2500 en 2800 kg/m³ liggen.

- Carrara (Italië); erg geschikt voor beeldhouwkunst
- Pentelikon (Griekenland)
- Paros (Grieks eiland)
- Proconnesus (Turkije)

- Belgische marmer

Dit marmer treft men aan in verschillende kleuren.

Witte gips

Gips is waterhoudend calciumsulfaat in poedervorm, wit, bestaande uit gebrande kalksteen; is aangemaakt met water tot pap, te modelleren of te gieten in een bepaalde of mal gebruikt.

Pleister:

Pleister of pleistermortel is een laag mortel van enkele millimeters tot enkele centimeters dik, in hoofdzaak bestaande uit gips of kalk, soms met zand en andere toeslagen vermengd, aangebracht op een muur, gewelf of plafond. Door *pleisterwerk* wordt soms ook zand gedaan. Het wordt dan enigszins korrelig van structuur.

Zandsteen

Natuurlijke steensoort. Zandsteen is een sedimentgesteente dat bestaat uit kwartskorrels die met elkaar verbonden werden met een bindmiddel. Als bindmiddel wordt vooral gebruik gemaakt van leem, kalk, kiezels e.d.. Soms gebruikt men combinaties. Er bestaan ook gekleurde versies (rood, bruin of paars) die ijzer of andere metalen bevatten.

Glas

Een hard, meestal doorzichtig materiaal, bij hoge temperatuur (ca. 1300 graden Celsius) gefabriceerd uit gesmolten zand, kalk en soda.

Mozaïek

Een kunstvorm waarbij een grote afbeelding wordt vervaardigd uit een groot aantal kleine gekleurde steentjes (tesserae), die in een vloer of wand worden gemetseld.

Leisteen

Een metamorf gesteente dat gekenmerkt wordt door één duidelijke, dominante foliatie van afwisselende laagjes kwarts met veldspaat en laagjes mica. Dankzij deze foliatie heeft leisteen een sterke splijting en verbreekt het in dunne, plaatvormige brokken.

Porselein

Aardewerk, met een samenstelling van kaolien (een weerbarstige, witte kleisoort) vermengd met kwarts en een veldspaat.

Terracotta

Poreus, ongeglazuurd aardewerk van roodbakkende klei.

Zamak.(ook: Zamac)

Een Legering van aluminium en zink. Het is een handelsmerk voor een groep legeringen met zink als belangrijkste component.

Brons

Een legering van koper en tin. Het tingealte kan variëren van ca. 10 tot 30%. De legering heeft een roodachtige tot gelige kleur, afhankelijk van het tingealte.

marbriet, of zwartglas: is een Belgische “uitvinding” die tot de jaren 70 geproduceerd werd in de glasfabriek Fauquez.

Dit werd in de jaren 50 en 60 veelvuldig toegepast op grafmonumenten, vooral voor de naamaanduiding. Momenteel is dit nog zeer moeilijk te vinden, bepaalde steenkappers beschikken misschien nog over enkele platen.

marbrite of marbriet is de naam, wat doet uitschijnen dat het hard is als marmer, maar het is breekbaar als glas